

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy dla Łodzi- Widzewa w Łodzi wyrokiem z dnia 6 marca 2020 roku, sygn. akt I C 138/20, w sprawie z powództwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B. przeciwko A. K. o zapłatę:

1. zasądził od A. K. na rzecz (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B. kwotę 17 980,46 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 5 maja 2019 roku do dnia zapłaty;
2. oddalił powództwo w pozostałym zakresie;
3. zasądził od pozwanego A. K. na rzecz (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B. kwotę 3 917 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Apelację od przedmiotowego orzeczenia wniósł pozwany, zaskarżając je w całości. Zaskarżonemu wyrokowi apelujący zarzucił:

1. naruszenie art. 82 k.c. przez jego niezastosowanie, polegające na pominięciu, że nieważna jest czynność prawna dokonana w stanie wyłączającym świadome lub swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli;
2. art. 6 ust. 4 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz.U.E.L z 1993 r., Nr 95, s. 29) z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz art. 10 ust. 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.Urz.U.E.L z 2008 r., Nr 133, s. 66) przez ich niezastosowanie, polegające na zaniechaniu zbadania z urzędu w sprawie wekslowej przeciwko konsumentowi o zwrot kredytu konsumenckiego stosunku podstawowego czy postanowienia uzgodnione między stronami mają nieuczciwy charakter;
3. art. 58 § 1 i 353¹ k.c. przez ich niezastosowanie, polegające na pominięciu, że umowa pożyczki zastrzegająca dla pożyczkodawcy znaczne, dodatkowe świadczenia nie mające żadnego ekwiwalentu w świadczeniu pożyczkodawcy, jest nieważna jako sprzeczna z naturą tej umowy.

W konsekwencji podniesionych zarzutów skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu za obie instancje według norm przepisanych. Alternatywnie pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania za obie instancje.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o oddalenie apelacji pozwanego i zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego okazała się zasadna. W sprawie bowiem zaistniały przesłanki uzasadniające wydanie wyroku kasatoryjnego, określone w art. 386 § 4 k.p.c. z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy.

Pojęcie „istoty sprawy”, o którym mowa w art. 386 § 4 k.p.c., dotyczy jej aspektu materialno-prawnego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że do nie rozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie Sądu I instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy. W szczególności chodzi zaś tutaj o różnego rodzaju zaniedbania, które w ogólnym rozrachunku polegają na zaniechaniu zbadania materialnej podstawy żądania albo pominięciu merytorycznych zarzutów stron przy jednoczesnym bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialno-prawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. wyrok SN z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315; postanowienia SN z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, opubl.

OSNC Nr 1/1999 poz. 22; z dnia 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, opubl. LEX Nr 50750; z dnia 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, opubl. LEX Nr 519260 oraz wyroki SN z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, opubl. OSP Nr 3/2003 poz. 36; z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, opubl. LEX Nr 178635.; z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, opubl. OSNP Nr 1-2/2009 poz. 2 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 19 grudnia 2007 r., I ACa 209/06, opubl. LEX nr 516551 i wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 8 listopada 2012 r. sygn. I ACa 486/12). Inaczej mówiąc „nierozpoznanie istoty sprawy” oznacza uchybienie procesowe sądu pierwszej instancji polegające na całkowitym zaniechaniu wyjaśnienia istoty lub treści spornego stosunku prawnego, przez co rozumie się nie wnikięcie w podstawę merytoryczną dochodzonego roszczenia, a w konsekwencji pominięcie tej podstawy przy rozstrzyganiu sprawy. Oceny, czy Sąd I instancji rozpoznał istotę sprawy, dokonuje się zaś na podstawie analizy żądań pozwu, stanowisk stron i przepisów prawa materialnego, stanowiących podstawę rozstrzygnięcia. Nierozpoznanie więc istoty sprawy sprowadza się do pozostawienia poza oceną sądu okoliczności faktycznych, stanowiących przesłanki zastosowania norm prawa materialnego.

Opisane uchybienia występują w badanej sprawie, w której istota sprawy sprowadzała się nie tylko do zbadania treści weksla i prawidłowości jego wypełnienia, ale również zbadania stosunku podstawowego.

(...) wielokrotnie wypowiadał się odnośnie zakresu działania sądu w sporach między przedsiębiorcą i konsumentem. Wyroki dotyczyły także spraw polskich, w tym spraw, w których powodem był (...) S.A. Orzeczenia (...) konsekwentnie idą drogą ochrony konsumenta i wskazują sądom krajowym, że wykładni przepisów prawa krajowego należy dokonywać w zgodzie z przepisami dyrektywy 93/13 EWG.

W tym miejscu należy przytoczyć tezę nr 2. wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7 listopada 2019 r. w sprawie C-419/18 (połączona ze sprawą C-483/18), w której powodem była (...) S.A. (...) wyjaśnił, że artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz art. 10 ust. 2 dyrektywy (...) należy interpretować w ten sposób, że w wypadku, gdy w okolicznościach takich, jak rozpatrywane w postępowaniu głównym sąd krajowy ma poważne wątpliwości co do zasadności roszczenia opartego na wekslu własnym, który służy zabezpieczeniu wierzytelności wynikającej z umowy kredytu konsumenckiego, oraz gdy ten weksel własny początkowo został wystawiony przez wystawcę jako weksel in blanco, a następnie uzupełniony przez remitenta, sąd ten powinien z urzędu zbadać, czy postanowienia uzgodnione między stronami mają nieuczciwy charakter, i w tym zakresie może zająć od przedsiębiorcy przedstawienia pisemnego zapisu tych postanowień, tak aby móc zapewnić poszanowanie praw konsumentów wynikających z tych dyrektyw.

Ponadto (...) w wyżej cytowanym wyroku wywiódł wniosek, że sąd krajowy rozpoznający spory takie, jak te będące przedmiotem postępowania głównego, powinien ustalić, czy konsument otrzymał wszystkie informacje, które mogą mieć wpływ na zakres jego obowiązków i umożliwić mu w szczególności ocenę konsekwencji proceduralnych zabezpieczenia roszczeń wynikających z umowy kredytu konsumenckiego w drodze weksla własnego in blanco oraz możliwości późniejszego dochodzenia wierzytelności wyłącznie na podstawie tego weksla. W ramach tej oceny i zgodnie z motywem dwudziestym dyrektywy 93/13 decydujące znaczenie ma kwestia, czy warunek umowny jest sporządzony prostym i zrozumiałym językiem i czy konsument miał faktycznie możliwość zapoznania się ze wszystkimi warunkami umowy.

Należy jeszcze przypomnieć, że Trybunał orzekł już, iż art. 10 ust. 2 dyrektywy (...) nakłada na sąd krajowy rozpoznający spór dotyczący wierzytelności wywodzonych z umowy o kredyt w rozumieniu tej dyrektywy obowiązek zbadania z urzędu, czy był respektowany wymóg informacyjny przewidziany w przywołanym przepisie oraz wyciągnięcia wszystkich wynikających z prawa krajowego konsekwencji naruszenia takiego obowiązku, pod warunkiem że sankcje spełniają wymogi ustanowione w art. 23 rzeczony dyrektywy (wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., R. i R., C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 74).

Sąd I instancji nie zbadał, czy postanowienia uzgodnione między stronami mają nieuczciwy charakter, a ograniczył się jedynie do badania treści weksla. Należy zaznaczyć, iż w sprawie zaistniały wątpliwości, skutkujące uznaniem, iż brak jest podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym. Pomimo zaistniałych wątpliwości,

Sąd Rejonowy wydał wyrok na posiedzeniu niejawnym. Uzasadnienie wyroku prowadzi do wniosku, iż Sąd Rejonowy nie dokonał badania treści stosunku podstawowego w celu wykluczenia jego nieuczciwego charakteru, a w konsekwencji nie zbadał zgodności postanowień umowy z prawem unijnym. Ponadto należy wskazać, iż uzasadnienie wyroku nasuwa wątpliwości, czy powództwo zostało uwzględnione z weksla czy ze stosunku podstawowego. W pisemnych motywach rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy bowiem wskazał, że „w świetle braku wątpliwości co do ważności wystawionego weksla oraz braku sporu co do zasady i wysokości zobowiązania podstawowego, uwzględnił żądanie powoda w całości”.

Zgodnie z art. 386 § 4 k.p.c. w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania.

Mimo, że zgodnie z art. 386 § 4 k.p.c. uchylenie wyroku ma charakter fakultatywny i sąd drugiej instancji może orzec merytorycznie w razie nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji, bądź też w razie konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, w rozstrzyganej sprawie zmiana merytoryczna zaskarżonego orzeczenia nie jest jednak możliwa. Wyjaśnić bowiem należy, że w doktrynie i orzecznictwie słusznie zwraca się uwagę na związane z taką sytuacją ryzyko pozbawienia stron jednej instancji merytorycznej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 2002 roku, sygn. akt I CKN 1149/00, LEX nr 75293). Oznaczałoby to w rzeczywistości rozpoznanie sprawy tylko w jednej instancji, co uniemożliwiłoby poddanie orzeczenia kontroli instancyjnej przez sąd odwoławczy. Zmiana rozstrzygnięcia przez Sąd Okręgowy mogłaby dać stronie podstawę do postawienia zarzutu pozbawienia jej prawa do zaskarżenia orzeczenia sądu odwoławczego w rozumieniu wynikającej z art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasady kontroli orzeczeń i postępowania sądowego. Nadto merytoryczny charakter postępowania odwoławczego, nie oznacza, że sąd drugiej instancji pełni taką samą rolę, jak sąd orzekający w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, mimo że postępowanie apelacyjne jest postępowaniem merytorycznym, to ma ono przede wszystkim charakter kontrolny. Rozstrzyganie zatem po raz pierwszy określonych kwestii przez sąd odwoławczy, prowadzi do pozbawienia stron możliwości zgłoszenia ewentualnych zarzutów dopuszczalnych tylko w ramach zaskarżenia w toku postępowania dwuinstancyjnego (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 3 września 2015 r., I ACa 338/15, LEX nr 1950661). Uwzględnienie konstytucyjnych standardów w zakresie prawa do sądu i dwuinstancyjnego postępowania nakazywało zatem uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów postępowania apelacyjnego.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy winien przeprowadzić pełne postępowanie dowodowe w zgłoszonym przez strony w postępowaniu pierwszoinstancyjnym zakresie, odnosząc się merytorycznie do stawianych przez pozwanego zarzutów dotyczących zarówno stosunku podstawowego, jak i wypełnienia weksla niezgodnie z zawartym porozumieniem. Dopiero tak poczynione ustalenia pozwolą Sądowi Rejonowemu na wydanie prawidłowego rozstrzygnięcia.

Mając na uwadze, iż w przedmiotowej sprawie doszło do nierozpoznania istoty sprawy, co w konsekwencji skutkowało uchyleniem zaskarżonego wyroku i jej przekazaniem do ponownego rozpoznania, ocena przez Sąd Odwoławczy podniesionych w apelacji pozostałych zarzutów stała się na tym etapie postępowania przedwczesna.